IQTIDOR & INTELLEKT
ILMIY JURNALI

1-SINF O‘QUVCHILARI UCHUN MATN MAZMUNIGA MOS RASMLAR TANLASH TEXNIKASI VA ULAR USTIDA ISHLASH METODIKASI

TO‘YCHIYEVA DILAFRUZ G‘AYRAT QIZI

Jizzax viloyati Sharof Rashidov tumani 20-sonli umumta’lim maktabi boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada 1-sinf o‘quvchilari uchun darsliklarda berilgan matnlar mazmuniga mos rasmlar tanlash texnikasi va ularni o‘quv-tarbiya jarayonida qo’llash metodikasi haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so’zlar: rasm, tasvir, texnika, metodika, matn, idrok, tushuncha, tasavvur, tarbiya, usul, metod.

Аннотация: В данной статье рассматривается техника подбора иллюстраций, соответствующих содержанию текстов, представленных в учебниках для учащихся первого класса, а также методика их применения в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: рисунок, изображение, техника, методика, текст, восприятие, понятие, воображение, воспитание, способ, метод.

Annotation: This article discusses the technique of selecting images that correspond to the content of texts presented in textbooks for first-grade students, as well as the methodology of applying them in the educational and instructional process.

Keywords: picture, image, technique, methodology, text, perception, concept, imagination, upbringing, method, approach.

Boshlang‘ich ta’lim tizimida o‘quvchilarning o‘qish savodxonligini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Ayniqsa, 1-sinfda o‘quvchilar hali mustaqil o‘qish va matn mazmunini chuqur anglash ko‘nikmalariga to‘liq ega bo‘lmagani sababli ko‘rgazmali vositalardan, xususan, rasmlardan samarali foydalanish zarur hisoblanadi.

Matn mazmuniga mos rasmlar o‘quvchilarning idrokini faollashtiradi, ularning tasavvurini boyitadi va matnni tushunishni osonlashtiradi. Shu bois,

rasmlarni to‘g‘ri tanlash va ular ustida metodik jihatdan to‘g‘ri ishlash boshlang‘ich sinf o‘qituvchisidan maxsus bilim va malakani talab etadi.

1. 1-sinf o‘quvchilarining psixologik xususiyatlari va rasmning ahamiyati:

1-sinf o‘quvchilari 6–7 yoshli bolalar bo‘lib, ularning tafakkuri asosan ko‘rgazmali-obrazli tafakkurga tayanadi. Ular uchun mavhum tushunchalardan ko‘ra aniq, rangli va hayotiy obrazlar tushunarliroqdir. Rasmlar quyidagi pedagogik vazifalarni bajaradi:

-matn mazmunini oson idrok etishga yordam beradi;
-bolalarda qiziqish va motivatsiyani oshiradi;
-nutqni rivojlantiradi;
-tasavvur va mantiqiy fikrlashni faollashtiradi;
-matndagi voqea-hodisalarni ketma-ketlikda anglashga ko‘maklashadi.

Shu sababli rasm 1-sinf o‘quvchilari uchun nafaqat ko‘rgazmali vosita, balki ta’lim mazmunining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

2. Matn mazmuniga mos rasmlar tanlash texnikasi:

Matn mazmuniga mos rasm tanlash o‘qituvchidan metodik yondashuvni talab qiladi. Quyidagi asosiy texnik mezonlarga amal qilish lozim:

2.1. Mazmuniy moslik : rasm matnda bayon etilgan asosiy voqea, obraz yoki holatni aniq ifodalashi kerak. Rasm matn mazmuniga zid yoki chalg‘ituvchi bo‘lmasligi lozim.

2.2. Yoshga moslik: rasm 1-sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlariga mos, sodda va tushunarli bo‘lishi kerak. Juda murakkab, ortiqcha detalli rasmlar bolani chalg‘itadi.

2.3. Rang va aniqlik: rasmlar rang-barang, yorqin, lekin haddan tashqari ko‘zni toliqtiruvchi bo‘lmasligi zarur. Obrazlar aniq va ravshan tasvirlangan bo‘lishi muhim.

2.4. Milliy va tarbiyaviy moslik: rasmlar milliy qadriyatlar, urf-odatlar va axloqiy me’yorlarga mos bo‘lishi, bolalarda ijobiy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qilishi lozim.

3. Rasmlar ustida ishlash metodikasi:

Matn mazmuniga mos rasmlar tanlangandan so‘ng, ular ustida tizimli metodik ish olib borish talab etiladi. Quyida asosiy metodlar keltiriladi.

3.1. Darsning tayyorgarlik bosqichida rasm bilan ishlash. Bu bosqichda o‘qituvchi rasmni ko‘rsatib, quyidagi savollar orqali o‘quvchilarni fikrlashga undaydi:

-rasmda nimalarni ko‘ryapsiz?

-rasmda nechta qahramon bor?
-ular nima qilayapti?
Bu usul o‘quvchilarni matn mazmunini taxmin qilishga o‘rgatadi.

3.2. Matnni o‘qish jarayonida rasm bilan ishlash. Matn o‘qilayotganda rasm asosida:
-voqealar ketma-ketligi aniqlanadi;
-qahramonlarning xatti-harakatlari tahlil qilinadi;
-matndagi so‘z va iboralarning ma’nosi ochib beriladi.

3.3. Matndan keyingi rasm bilan ishlash. Bu bosqichda rasm orqali:
-matn mazmuni mustahkamlanadi;
-qayta hikoyalash amalga oshiriladi;
-o‘quvchilarning nutqi rivojlantiriladi.

Masalan, “Rasmga qarab matnni hikoya qilib bering” yoki “Rasm asosida yangi gaplar tuzing” kabi topshiriqlar beriladi.

4. Rasmlar orqali o‘quvchilarning nutqini rivojlantirish. Rasm bilan ishlash o‘quvchilarning:
-og‘zaki nutqini;
-so‘z boyligini;
-gap tuzish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Rasm asosida gap tuzish, savol-javob, hikoya qilish mashqlari o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantiradi va ularni faol dars jarayoniga jalb etadi.

Xulosa qilib aytganda, 1-sinf o‘quvchilari uchun matn mazmuniga mos rasmlar tanlash va ular ustida metodik jihatdan to‘g‘ri ishlash o‘qish savodxonligini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Rasmli materiallar bolalarning yosh xususiyatlariga mos bo‘lib, ularning idroki, tafakkuri va nutqini rivojlantirishga xizmat qilishi zarur.

To‘g‘ri tanlangan va maqsadli qo‘llangan rasmlar dars samaradorligini oshiradi va ta’lim jarayonini qiziqarli qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1.Abdullayeva, F.A. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. — Toshkent: «O‘qituvchi» nashriyoti, 2018.
2.Akbarov, Sh.X. Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar. — Toshkent, 2020.
3.Aliyeva, G.R. Ta’lim jarayonida vizual materiallar samaradorligi. — Pedagogika ilmiy jurnali, 2021; №3, 45–52.
4.Davletshin, M. Yosh va pedagogik psixologiya. — Toshkent: «Fan va texnologiya», 2017.

5.Ergashev, D.E. Boshlang‘ich sinflarda o‘qish metodikasi. — Toshkent: 2019.
6.Juraev, B.M. Ta’limda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish. — Ilmiy to‘plam, 2022, 152–167.
7.Karimova, S.T. Rasmli materiallar yordamida nutq va fikrlashni rivojlantirish metodikasi. — Ta’lim nazariyasi va amaliyoti, 2020; №1, 12–21